

મુનિ મુધરરચિત સરસ્વતી-બાર માસો ॥

સં. વિજયશીલચન્દ્રસૂરિ

ચારણી લઢળમાં, મિશ્ર મારવાડી ભાષામાં, ૧૯ યા ૨૦ માં શતકમાં મુનિ મુધર નામે કોઈ જૈન પરંપરાના સાધુએ રચેલ આ રચનાની વિશિષ્ટતા એકજ કે તેનો વિષય સ્થૂલભદ્ર-કોશા, નેમરાજુલ, કૃષ્ણરાધા વગેરે ન હોતાં 'સરસ્વતી દેવી' છે. અલબત્ત, વિદ્યાની દેવી સરસ્વતીને નાયિકા બનાવ્યા છતાં, તેના સ્વરૂપ, સ્વભાવ કે જીવન અને સામર્થ્ય વગેરે વિષે કોઈ જ વાત કે વાતાવરણ આ રચનામાં પ્રાપ્ત થતું નથી, જે અનપેક્ષિત લાગે છે. માત્ર પ્રથમના ત્રણ અને છેલ્લું-૧૬મું પદ્ય-આમાં દેવી પ્રત્યે પ્રાર્થનાનું વલણ વર્તાય છે. બાકી તો ચીલાચાલુ, સામાન્ય, ભૌતિકતાભર્યું વર્ણન જોવા મળે છે.

મિત્ર મુનિ ધુરન્ધર વિજયજીએ વઢવાણ-મળદારમાં છૂટક પાનાંરૂપે પ્રાપ્ત આ કૃતિની જેરોક્સ કરાવેલી, તેના આધારે આ સમ્પાદન કરવામાં આવ્યું છે.

—X—

અથ શ્રી સરસ્વતીનો બારમાસો છંદ લખીતં ।

દુધક : ઝુ નમો દેવાધિદેવં, તાસ પ્રસાદે શ્રુત સમરેવં
શ્રુતસાંમળ તે જગત કહેવં, તે સરસ્વતીને નીત્ય પ્રણમેવં ॥૧॥
નિત્ય પ્રણમ્યા પુરેજિ(જ)નનિ આસં
અસ્ખલિત આપે બુદ્ધિ પ્રકાસં ।
સરસ્વતીને કરો નિવાસં
સેવક છંદ કરે બારમાસં ॥૨॥

બારમાસ બાલિક પરિ બોલે, ભાવિ ભક્તિ નવિ જાણ્યું તોલે ।
પાન્તિ કરી માતા રાખો છોલે, તો કરુણાયે ભક્તિ કમલદલ છોલે ॥૩॥

છંદ : વૈતાલ ॥

તો કોલે દિનકર અવનિ ઉપર માસ ચૈતર અતીતપે
ઝરે વહ્નિ પરજલ તરવર નીર સરવરનો ઝપે ।
લુહ ઝાલ ઝાડપે મીન કલપે છપે ડહે નીરવતી
હિણ માસ માતા કરો સાતા સુબુધદાતા સરસ્વતી ॥૪॥

वैशाख वारु दि[व]स चारु भारु भुतल अभिनवि
 ते कुंलां कुपल नवा पुस्कल सुकल डालुं पलवी ।
 सहकार धाषे सो महेर चाषे आंखे पिकश्वर जति, इण मास० ॥५॥
 तपे तडका वाय फरका अरकादिक श्रव (?) पअसमे
 तिण दिन सुका गौ वसुका जेठ फुरका निगमे ।
 कठ घांम आकुल थाए व्याकुल सुकुल कुल नर ने सती, इणमास० ॥६॥
 करे घोर विकटा असाढ उमटा घटारी छडीयु नभे
 गडडाट ग(गा)जे वाअ व(वा)जे षवे वीजलीअुं अभे ।
 जलधार छुटी भर्या कुटी तुटी पाजा सरवती, इण मास० ॥७॥
 ऊर्द्ध तरुवर नीलकंठधर मधुर स्वर मुख उचरे
 दादुर टहके मेह टबके हलके श्रावण जल झरे ।
 पीउ पीउ करतो बपेय लवतो छतो जलधर वर्षती, इण मास० ॥८॥
भाद्रव भाल्यो रंग ढाल्यो अभ्र माल्यो नवनवे
 पचरंग प्रगटे ऐहसुं घटे वटे वादल जुजवे ।
 खलहले खाला नदिनाला ढले ढाला दद्धीवती, इण मास० ॥९॥
आसुह सर्षा हुवा वर्षा गमी ईर्षा दुख टले
 नवरंग नारि कज्जल सारी नाहवारी आणा वले ।
 हिलिमिले रंगे नाह संगे बिहु उछंगे विलसती, इण मास० ॥१०॥
कात्तिअ कोली घऊंअ पोली घीए झबोली सहु जिमें
 रस कलस थला हुवा बहुला भला भोजनसुं रमे ।
 ते भले भावन अतिहि आवन संग साजन सोभती, इण मास० ॥११॥
मागिशिर मासे महल वासे नारी पासे नाहलो
 जिसो कमल कौले भमर भोले घोले रस ले आकलो ।
 तिम क्रीआ कलीअुं रसे रलीयुं अंगे ढलीयुं ब्रहेलती, इण मास० ॥१२॥
 गिर हिम ढाले वह बाले शीतकाले पोशमे
 घिरे घिरे सिगडी जमे खीचडी उलो उरडी नो गमे ।
 तव पहिरि दोटि त्रीआ छोटी दे कसोटी पतिवती, इण मास० ॥१३॥

माह मास आधे कंबल कांधे जोग साधे जोगीआ

जे ग्रहवासि निर्द्धनासि प्रेहवासि उठिआ ।

धन धन करतां देस फिरता प्रवहण चडता भगवति, इण मास० ॥१४॥

फागुण फुले रंग धुले बहु अमुले कस कसी

मृगमद् अर्गे प्रेमवर्गे नाहशंगे रसमसी ।

इम रंग राति जोवन जाति मदि माती ऋतिपति, इण मास० ॥१५॥

कलसः कवित ॥

सदा सुबुध सरसत वत्त (?) देजो सेवकने

सदा सुबुध सरसत सुमति समपो मुझने ।

सदा सुबुध सरसत छठ सोपो छत्तरने

सदा सुबुध सरसत सत्त श्री माताजी सरने ॥

सदा लहु मान सनमान जस द्यो विसे विसवा कविपणो ।

श्रीजसराज गुरु शिष भणे मुनि भुधर सुमति गणो ॥१६॥

इति श्री सरस्वतीजीना बारमासो छंद स्तोतर संपूर्ण ॥

—X—